

בס"ד פרשת נח הגיליון התורני גיליון מס' 203 שנה ו' התשע"א

אורי וישעי

בית מדרש רב פעלים ע"ש מרן הרב יוסף ז"צ בראשות כב' מו"ר הרב אורי סבן שליט"א

כתיבה ועריכה: אלון ארביב ס"ט הערות ניתן לשגר לחד' 613 נתניה 050-6229335 או בדוא"ל: alon@shtaygen.co.il

כניסת שבת: 16:50

ציאת השבת: 17:51 לדעת ר"ת: 18:27

את ואת אלהי אלהיך

מצבת 52

זכה דורנו לרעבון ושקיקה אחר לימוד התורה, וניתן לומר בבטחה כי כמעט בכל בית כנסת קיים לידו בית מדרש, אשר בתוכו מסתופפים בצילו לומדי התורה, ללא הכדל גיל, עדה וכו', אפילו לאחרונה שמענו כי שיעורי התורה הגיעו לפתחם של האנשים בלא מאמץ יתר והכל בלחיצת כפתור ואתה נמצא בתוך שיעור המוקרן במחשב וכו'. אך אין הקומץ משיב את הארי... וצריכים להקים עוד ועוד בתי המדרש.

בתחילת פרשתנו נאמר "נח איש צדיק היה בדורותיו" ורבותנו ז"ל במסכת סנהדרין (דף קה). עשתה השוואות לגבי "צדיקותו" של נח, דעת רבי יוחנן: נח איש צדיק בדורותיו כלשון הפסוק דהיינו בדורו שלו בלבד!!! ואם נח היה קיים בדורות אחרים היה כאחד האנשים. ואילו האמורא החולק (ריש לקיש) מפרש אחרת: "בדורותיו, כל שכן בדורות אחרים", דהיינו אילו היה נח בדורות אחרים היה בדאי צדיק ואף יותר.

בוודאי אין לנו הרשות להמעיט הלילה ולעשות השוואות בין נח לאישים שונים בדורות אחרים וכו', אך ללמוד ולהבין מחויבים אנו וצריכים לשאול את עצמנו מדוע דורו של נח לא ניצל כלל, והרי כבר אמר שלמה בחכמתו צדיק יסוד עולם דהיינו שיסודות העולם תלויים בצדיק, וכאן בנח לא זכה דורו, וכאן צריכים לשאול את עצמנו מדוע? בעל קדושת לוי מבאר הגם שנה היה צדיק גדול ותמים, אך בעיניו הרוחניות של נח חשב על עצמו שהוא קטן מאוד, והתוצאה שלא היתה אמונה בעצמו שהוא צדיק מושל ויכול לבטל הגזירה, וכאן נח חשב שהוא כשאר הדור, והיה חושב אם אני אחיה ניצול בתיבה ואני אין צדיק יותר משאר הדור המה גם כן ניצלו, לכן לא היה מתפלל על הדור.

כבואנו להסביר את ה"נח" של דורנו רואים אנו את אותם "נסתרים" אשר מליצים כעדם "רב נח" כשמו כן הוא, הוא "רב" מתי "נח" לו, מתגאה הוא בדיעותיו התורניות גאה במקום לימודו, ישיבה פלונית... כולל פלוגי... אך כשמגיעים לכלל מעשה – דלא המדרש עיקר אלא המעשה – חושבים הם שהם "קטנים" ויש יותר "גדולים" שהם הם אשר יביאו המזור לעולם, ידע כל איש, באשר הוא שם, כי הצורך בכינון שיעורי תורה והעברת המסר האלוקי הם הכלים שאיתם ניתן להביא התרופה לעולם, ונסיים בדברי הנביא יואל תחלש יאמר גבור אָנִי, דהיינו שברגע שהחלש יתעלה ולא יחשוב מה חושבים אחרים עליו ["הוא לא ראוי", "הוא לא מתאים"], יזכה ל"גבור אָנִי".

הספד על הגאון רבי יהודה מועלם זצ"ל

ראש ישיבת פורת יוסף ירושלים ת"ו

וכל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה', במוצש"ק פרשת בראשית נלקח מאיתנו, רב רבנן, רבנו הגאון חסיד וקדוש, שר וגדול בישראל, מיחידי הדור במידת הענווה, ראש ישיבת פורת יוסף רבי יהודה מועלם בן שמחה זצ"ל. ואנו מבכים מרה את פטירתו של רבנו החסיד, ויאה ונאה לבכות על שבי ארון האלוקים.

הגר"י מועלם זצ"ל היה תלמיד חכם גדול משכמו ומעלה, היה מיוחד במדותיו התרומיות, כל ימיו היה מונהג במדת הענווה, וכל דבריו היו במשובה ונחת, היה מתנהל תמיד בהשקט ובפשטות ונעימותו היתה לשם דבר. תענוג היה לשהות בארבע אמותיו. הטיב להגדירו הגאון רבי שמואל אויערבך שליט"א, שהיה רבי יהודה "תלמיד-חכם שיש בו דעה", דעת זקנים, כדרכם של גדולי התורה שהיו בדורות הקודמים, שהדעה לא היתה רק מצד שכלו, אלא כל כולו היה מרגיש בצרתו של השני, ותשובתו באה לאחר שיקול דעת ישר, ורגישות גדולה כאילו הבעיה היא בעייתו שלו.

הגר"י מועלם היה חסיד קדוש בכל דרכיו, היה דבוק באמונה בה' יתברך, כל מאוייו היו קודש לעבודת ה', היה דבוק כל כולו בעבודת ה', ולבו היה משכן טהור לשכינה הקדושה. עד סוף ימיו, לא היו לו עוזרים ומשמשים, וכל תושבי שכונת מקור ברוך וגאולה היו רואים אותו הולך לבדו ברחוב כל יום ויום, וזאת על אף שמלפני שנים היה מבכירי הרבנים בישיבת פורת יוסף, עם כל זאת לא רצה שיהיו לו עוזרים ומשמשים.

מספרים שכאשר נפטר הגאון חכם בן ציון אבא שאול זצ"ל, התאונן מרן רבנו הגר"ע יוסף שליט"א ואמר: מי נשאר לנו עוד בדור הזה חוץ מחכם יהודה מעלם. וזאת משום שהוא היה שריד אחרון לדור דעה, אנשי המופת מגידולי פורת יוסף, שהיו מיוחדים במדת הפשטות והענווה, וכל אישיותם אמרה מסירות לתלמידיהם ולכלל עם ישראל, כהגאונים הצדיקים הגר"י צדקה, הגר"י עדס, הגר"מ בן שמעון, הגר"צ אבא שאול, הגר"ע אזולאי, הגר"ש מזרחי, ושאר חסידיו פורת יוסף.

הגר"י מועלם למד בישיבת פורת יוסף בדור שתלמידיו פורת יוסף היו תלמידי חכמים מופלגים, הוא היה ידיד נעורים של מרן הרב שליט"א, ומרן שליט"א העיד עליו שהיה הארי שבחבורה, ועם כל זאת, מלבשתו ענווה ויראת חטא. כאשר היה מרן הרב שליט"א עוד צעיר, כבן שלשים וארבעים שנה, היה הולך לדבר בדברי תורה עם הגאון רבי יהודה זצ"ל בביתו, וכמו כן להיפך, היה מגיע הגאון רבי יהודה לביתו של רבנו שליט"א לדבר עמו בדברי תורה.

וידוע שמרן שליט"א לא היה מרבה לדבר בדברי תורה עם תלמידי חכמים פשוטים, מפני שקשה היה לו מאד להאריך בדיבור איתם, (מלבד תלמידיו, שבכדי ללמדם תורה הרי הוא ממחר תמיד להאריך בדברים ולהסביר את הענין שיהיה ברור לכל שומע), אבל עם חכם יהודה מעלם זצ"ל, היה אוהב מאד לדבר שעות ארוכות.

מלבד גדולתו בתורה, היה עמוד התפילה, ומיוחד מאד בעבודת התפלה, ותפלותיו לא היו שבות ריקם. מרן הרב שליט"א היה רגיל לשלוח אליו אנשים אחרים בכדי שרבי יהודה יעשה בעבורם פדיון נפש ויברכם. מעשה שאירע ואשה אחת נכנסה לביתו של מרן שליט"א, לפי קרוב לחמשים שנה, ובכתה בפני מרן שליט"א, מכיון שלא זכתה לזרע של קיימא, שתמיד היתה מפלת את פרי בטנה, ונפשה היתה עגומה מאד.

מרן שליט"א אמר לה, לך לחכם יהודה מעלם שגר ברחוב יונה, הוא יעשה לך פדיון נפש, והוא יכול לעזור לך. ואכן הלכה אותה האשה לחכם יהודה, והוא עשה לה פדיון נפש ובירכה שתזכה לזרע של קיימא, וזכתה אחר כך לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה.

אך הרב יהודה מועלם מעולם לא החזיק טובה הנאה לעצמו, והחזיק בכל תוקף במדת הפשטות והענווה שלו, בקריאת תהלים מידי יום, ובתפלה בכוונה למען כלל ישראל.

היה ידיקן באופן נפלא בזמנים בכל יום ויום, וכמעט לא החסיר שיעור אחד עד התקופה האחרונה ממש. קיים בעצמו בבית אלקים נהלך ברג"ש, בירד ר'ח' ג'שם ש'לג, תמיד היה טורח ומגיע למסירת השיעורים תמידים כסדרן.

זכה שכל בניו למודי ה' כולם בני תורה יראי שמים, מלאים קדושה וטהרה. בן פורת יוסף.

זכותו תגן עלינו ועל כל בני משפחתו, ונזכה לראותו עין בעין בביאת משיח צדקינו ובתחיית המתים, במהרה בימינו אמן

אחרי מות קדושים

ויהי המבול ארבעים יום וארבעים לילה, המבול היה צריך להיות בי' במרחשון אך המבול התחיל בפועל בתאריך יז' במרחשון, בעקבות פטירת מתושלח שהיה צדיק והקב"ה המתין לשבעת ימי אבול של מתושלח, לכן המבול התחיל בי"ז במרחשון. שנים עשר חודש היה נח בתיבה, גובה המים היה 15 אמה מפני שרצו לעלות להרים, עוג מלך הבשן אחז בתיבה בעץ ונשבע לנח כי יהיה עבדו לעולם. העולם נענש במה שעשו, קלקלו ברותחין ונדונו ברותחין.

טענה צודקת

העורב בא בטענות כלפי נח, אמר לו אתה שונא אותי, ה' אמר מכל הטמאות שנים, ואתה רוצה לשלוח אותי כשאני אמות, נח לא רצה להכניסו לתיבה, עד שה' אמר לו תכניס אותו, והוא יביא אוכל לאליהו הנביא.

קשר עמוק

"וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה מֵאֵתוֹ" (שם ח, ח)

בתיאור קצר זה יש מטען רגשי רב. ראשית, תחושת הקרבה שבין היונה לנח באה לידי ביטוי בתיאור המקום הכפול "ותשב אליו, אל התיבה": לא רק אל התיבה שבה היונה, כי אם גם "אליו" – אל נח, האיש ששלח אותה.

גם מעשיו של נח בהגיע היונה מפתיים ביותר: "וישלח ידו ויקחה ויבא אתה אליו". אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, שהרי אין הוא מוסיף מאומה על הכתוב הקודם, שכבר סיפר על שיבת היונה אל התיבה. ולעורב לא כתוב "מאתו", מכאן למדים שעופות טהורים גרים עם אנשים. נח "שולח את ידו לקחת את היונה; מן הסתם יכולה היא להיכנס בעצמה, אך נח יוצא לקראתה.

דומה שהקירבה שבין בני האדם ליונה, יוצרת תחושה חזקה של חיבה וקרבה - תחושה שנעדרה לחלוטין בשילוח העורב וכאן הכתוב השווה לשון העורב: "ויצא יצא ושוב" הכוונה בלא שימת לב רבה, משא"כ בלשון הכתוב על היונה: "ותשב אליו".

ובודאי שואלים אנו על הקשר בין בני האדם לבין היונה, ונראה להוסיף, ישעיהו על שיבת עם ישראל לארצו "מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארבותיהם" (ישעיהו ס, ח). תכונה זו מתבטאת כמובן גם בפרשתנו, שהרי בניגוד לעורב, היונה שבה לנח ולתיבה. וראה מה שכתב הרד"ק בפרשתנו "ובראות נח כי לא למד מהעורב דבר שלח את היונה, כי היונה יש בה כח הדמיון להשיב שולחה דבר... גם יש בה טבע תשוקה לשוב אל קנה. וכן מנהג המלכים לגדלה בביתם ולשלחה במקומות הרחוקים, וקושרין כתב בכנפיה והיא שבה אל שולחה בכתב התשובה שקושרים אותה בכנפיה גם כן מי שנשתלחה להם.

מלך אצל

אלא הם מעשיו הטובים ("תולדותיהם של צדיקים מעשיהם הטובים" – רש"י) של נח, אשר לימד והשריש אצלו ואצל אחרים את שאלת הדברים הללו: את "שם" – לזכור תמיד את שם האלוקים; את "חם" – לקיים כל מצווה בחום ובהתלהבות; ואת "יפת" – לעשות אך ורק מעשים שהם "תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם".... (בשם הר"ק מפשיסטה זלה"ה).

הליכות אלפי

ברכת ריח הלימון

הנה הגמרא במסכת ברכות (מג:), אמר ר' זוטרא, האי מאן דמורח באתרוגא או בחבושא, אומר ברוך שנתן ריח טוב בפירות. פירוש, מי שמריח ריח טוב מן האתרוג או מהחבוש, מברך עליו ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שנתן ריח טוב בפירות. ומנהיגו שהגירסא הנכונה בנוסח ברכה זו היא: "הנותן ריח טוב בפירות". וכן פסק מרן בשלחנו הטהור (א"ח סי' רטז ס"ב).

אמנם דנו הפוסקים לענין הברכה שראוי לברך על פרי הלימון, כי יש אומרים, שהואיל ופרי הלימון אינו ראוי כל כך למאכל מצד עצמו, שהרי הוא חמוץ מאד, על כן אין ראוי לברך עליו הנותן ריח טוב בפירות כמו שמברכים על אתרוג.

והנה לענין ברכת הריח שמברכים על ה"צפורן", שהם ניצני פרחים מיובשים שמשמשים בהם לתבלין לתבשילים ולמרקחת (ריבה), פסקו כמה מרבתינו הראשונים ומרן הש"ע שברכתו "הנותן ריח טוב בפירות". וממה שפסק כן מרן הש"ע לענין הצפורן, נוכל ללמוד לענין ברכת הריח שעל הלימון, שאף שהצפורן אינה ראויה כלל למאכל מצד עצמה, והאוכל מן הצפורן אינו מברך כלל, (כמו שכתבו התוס' ברכות לו: ד"ה ברטיבא), מכל מקום הואיל והוא פרי שסופו שיהיה ראוי למאכל על ידי תערובת, ברכתו הראויה היא ברכת הנותן ריח טוב בפירות, ואם כן הוא הדין גם לענין לימון, שאף שאינו ראוי לאכילה מצד עצמו לרוב חמיצותו, מכל מקום הואיל ולאחר שמערבים אותו בדברים אחרים הוא ראוי למאכל, יש לברך עליו הנותן ריח טוב בפירות, ואין לחוש לסברא זו שאין הוא ראוי למאכל כשהוא לבדו. (ומכל מקום על הצפורן מנהיגו לברך "בורא עצי בשמים", שאין זה פרי ממש, אלא חלק מהעץ עצמו, וכן פסקו המהר"ם מרוטנבורג והב"ח והרב בן איש חי ועוד, אך לענין לימון יש לנו ללמוד מדברי מרן שברכתו היא הנותן ריח טוב בפירות, וכן למדו מדברי מרן בשו"ת גנת ורדים, ועוד מרבתינו הפוסקים, והביא כל זה מרן הרב שליט"א ביביע אומר ח"ט עמ' רמח).

אולם יש מי שטען שאין לברך על הלימון ברכה זו, הואיל ועיקר הריח שנותן הלימון בא מן הקליפה שלו ולא מהפרי עצמו, וקליפת הלימון איננה פרי ואי אפשר לברך עליה, אלא רק ברכת בורא מיני בשמים. ותמה עליו מרן רבנו עובדיה יוסף שליט"א (בספרו חזון עובדיה על הלכות ברכות), שדבריו הם נגד רוב האחרונים שכתבו לברך על הלימון הנותן ריח טוב בפירות, מפני שהקליפה דבוקה אל הפרי ונחשב כחלק בלתי נפרד ממנו, ובדאי שיש לברך על ריח טוב היוצא ממנה הנותן ריח טוב בפירות, שהלא הלימון כולו פרי אחד. וכן העיד הגאון רבי אליהו מני (רבו של רבנו יוסף חיים מבבל), שמנהג ירושלים לברך על הלימון ברכת הנותן ריח טוב בפירות. וכן נוהג מרן רבנו הגדול שליט"א, שבכל שבת הוא מקדים לברך ברכת הנותן ריח טוב בפירות על פרי הלימון, ולאחר מכן מברך "בורא עצי בשמים" על הדס או לואיזה או עטראה, ואחר כך מברך "בורא עשבי בשמים" על נענע או רודא. וזאת בכדי להשלים מאה ברכות גם ביום שבת (שאינו לנו תשע עשרה ברכות בכל תפילה ביום השבת, ולכן יש להרבות בברכות כדי להשלים מאה ברכות).

ועל כן לסיכום, המנהג פשוט לברך על ריח הלימון ברכת "הנותן ריח טוב בפירות", ואף שעיקר הריח הוא מקליפת הלימון, ואף שאין הלימון ראוי למאכל בפני עצמו, מכל מקום הוא פרי וקליפתו חלק ממנו, ועל כן ברכה זו ראויה לו.

ד"ר לעילוי נשמת הגאון רבנו יהודה מועלם בן שמחה זצ"ל, נלב"ע בשב"ק כד' בתשרי התשע"א